

POSTANOWIENIE

Dnia 24 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Ewa Stryczyńska

w sprawie z odwołania Stowarzyszenia [...] w Polsce Oddziału Okręgowego w K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Krakowie
z udziałem zainteresowanej D. R.
o podleganie ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 24 stycznia 2025 r.,
skargi kasacyjnej Stowarzyszenia [...] w Polsce Oddziału Okręgowego
w Krakowie od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie
z dnia 1 lutego 2023 r., sygn. akt III AUa 1494/18,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od Stowarzyszenia [...] w Polsce Oddziału Okręgowego w K. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Krakowie kwotę 240,00 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia zobowiązanemu niniejszego orzeczenia do dnia zapłaty.**

[SOP]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 27 września 2018 r., Sąd Okręgowy w Krakowie oddalił odwołanie Stowarzyszenia [...] w K. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w K. z 2 marca 2018 r. stwierdzającej, że D. R., jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia u strony odwołującej się podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w okresie od 1 do 5 września 2014 r., z określoną w decyzji podstawą wymiaru składek oraz orzekł o kosztach postępowania.

Sąd Okręgowy ustalił, że 1 września 2014 r. Stowarzyszenie [...] w K. zawarło z D. R. umowę nazwaną „umowa o dzieło”, której przedmiotem było wykonanie dzieła w postaci „Opracowania ankiet i diagnoz szkoleniowych kandydatów na 5 grup rozpoczynających się kursów według załącznika Stowarzyszenia [...] w Polsce”.

Sąd Okręgowy przyjął, że Stowarzyszenie [...] w K. zawarło z ubezpieczoną umowę o świadczenie usług. D. R. wykonała powtarzalne działania polegające na zebraniu informacji zawartych w ankietach skierowanych do uczestników kursów szkoleniowych. Zebranie rozproszonych informacji jest działaniem o charakterze porządkującym i systematyzującym. Przy tego rodzaju działaniach, w ocenie Sądu pierwszej instancji, nie można przyjąć, że strony umowy posiadały wcześniej wiedzę na temat „opracowania i diagnozy szkoleniowej”, jaką będą musiały wykonać. Ubezpieczona wykorzystując swoje kwalifikacje, doświadczenie i umiejętności zobowiązywała się do starannego wykonywania na rzecz Stowarzyszenia czynności faktycznych, oznaczonych rodzajowo, o charakterze powtarzającym się. Przedmiotem spornej umowy nie było wykonanie dzieła, gdyż to nie wynik, ale określone, powtarzające się czynności i działania były istotne dla realizacji umowy. Treścią zobowiązania było wykonywanie określonych czynności polegających na ocenie uczestników kursu pod kątem ich kwalifikacji i potrzeb szkoleniowych w przyszłych okresach czasu. Istotne było również, że czynności wykonane przez ubezpieczoną realizowane były w ramach przedmiotu działalności odwołującego się Stowarzyszenia. W konkluzji Sąd Okręgowy przyjął, że skoro D. R. łączyła z ww. Stowarzyszeniem umowa o świadczenie usług, to uzasadnione było objęcie jej obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi.

Na skutek apelacji strony pozwanej Sąd Apelacyjny w Krakowie wyrokiem z 1 lutego 2023 r. oddalił apelację i zasądził od odwołującego się na rzecz organu rentowego zwrot kosztów postępowania.

Sąd drugiej instancji wskazał, że spór w sprawie dotyczył charakteru prawnego umowy zawartej 1 września 2014 r. pomiędzy Stowarzyszeniem [...]. w K. i D. R., zatytułowanej przez jej strony „umową o dzieło”, w której jako przedmiot umowy strony wskazały dzieło w postaci „Opracowania ankiet i diagnoz szkoleniowych kandydatów na 5 grup rozpoczynających się kursów według załącznika w S[...]wP”. Wyjaśnienia wymagało zatem, czy umowa ta spełnia cechy konstruktywne stosunku zobowiązaniowego odpowiadającego umowie o dzieło, czy też na jej podstawie doszło do wykreowania stosunku prawnego właściwego dla umów o świadczenie usług, do których stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące umów zlecenia.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że w postępowaniu zainicjowanym odwołaniem od decyzji organu rentowego rzeczą Sądu Okręgowego było zbadanie rzeczywistej istoty spornego stosunku prawnego. O treści umowy nie decyduje bowiem wyłącznie nazwa ani nawet brzmienie postanowień umownych uzgodnionych pomiędzy stronami. W systemie prawa obowiązuje zasada swobody umów, jednak nie ma ona charakteru nieograniczonego. Z treści art. 353¹ k.c. wynika, że strony mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. W orzecznictwie wskazuje się, że wola stron wyrażona w umowie nie może być sprzeczna z ustawą (art. 58 § 1 k.c.).

Sąd Apelacyjny odwołując się do przepisów art. 627 k.c. i 750 k.c., podniósł, że nawiązana przez strony więź obligacyjna nie odpowiadała cechom charakteryzującym umowę o dzieło. Sporna umowa przewidywała, że ubezpieczona wykona „dzieło” w postaci „Opracowania ankiet i diagnoz szkoleniowych kandydatów na 5 grup rozpoczynających się kursów według załącznika w S[...]wP”. Termin, jakim posłużono się w umowie, a mianowicie „diagnoza szkoleniowa”, zdaniem Sądu Apelacyjnego, należy ocenić jako zastosowany na wyrost. Sama ubezpieczona wskazała, że miała sporządzić diagnozę „z jaką wiedzą i umiejętnościami przychodzą kandydaci na konkretne

kursy”, a taka diagnoza została wykonana „w oparciu o ankiety”. W realiach sprawy oznaczało to, że ubezpieczona otrzymała do dyspozycji ankiety zawierające pytania opracowane przez powołany do tego zadania zespół z działu szkolenia, wypełnione przez uczestników kursu, a jej zadaniem było ustalenie ilości i pogrupowanie odpowiedzi na określone pytania zawarte w ankietach. Przygotowane przez ubezpieczoną opracowanie w formie tabel było zatem zwykłym podsumowaniem wyników przeprowadzonych ankiet. W takim działaniu zdaniem Sądu drugiej instancji nie było żadnego elementu twórczego ani nowatorskiego. Sama ubezpieczona przyznała to pośrednio, wskazując, że jej „autorskim rozwiązaniem było wyłącznie opracowanie informacji wynikających z ankiet w formie tabelarycznej”. Tym samym „autorskie rozwiązanie” zaproponowane przez ubezpieczoną dotyczyło jedynie formy graficznej, w jakiej ujęte zostały wyniki ankiet. Opracowane przez ubezpieczoną tabele obejmowały przedstawione liczbowo dane dotyczące liczby uczestników kursów, liczby osób które wypełniły ankietę, ich stażu zawodowego, stażu pracy w danym zawodzie, skali ocen znajomości przez uczestników kursów zagadnień prawnych będących przedmiotem kursu oraz oczekiwań w zakresie poszerzenia wiedzy o poszczególne zagadnienia. Słusznie zatem, zdaniem Sądu Apelacyjnego, wywiódł Sąd Okręgowy, że zadanie ubezpieczonej polegało na zebraniu i pogrupowaniu rozproszonych informacji, a zatem sprowadzało się wyłącznie do zebrania, uporządkowania i usystematyzowania tych informacji. Nie było to ani wytworzenie przedmiotu dotychczas nie istniejącego, ani też dokonanie zmian w przedmiocie już istniejącym. Ankiety wypełnione przez uczestników kursu dostarczały różnorodnych, rozproszonych informacji, a rolą ubezpieczonej było proste ich uporządkowanie, bez formułowania na ich podstawie jakichkolwiek wniosków.

Dalej Sąd drugiej instancji zauważył, że kwestia uzyskiwania określonego rezultatu na podstawie zawartej umowy nie ma przesądzającego znaczenia. Sąd Najwyższy wielokrotnie wyjaśniał, że umowa o dzieło i umowa zlecenia należą do umów o świadczenie usług, aczkolwiek ich zakresy nie są tożsame. Niewątpliwie każda umowa o dzieło należy do kategorii umów rezultatu, jednak nie każda umowa rezultatu może być podporządkowana przepisom umowy o dzieło. W przypadku umowy o dzieło nie chodzi o osiągnięcie jakiegokolwiek rezultatu, lecz

rezultatu o konkretnych określonych z góry cechach. Zadaniem ubezpieczonej nie było wytworzenie skonkretyzowanego, indywidualnie oznaczonego dobra, lecz staranne świadczenie usług, co nie pozwala na przyporządkowanie spornego kontraktu do umów o dzieło. Implikuje to stwierdzenie, że powstał ważny tytuł do podlegania przez wykonawcę umowy ubezpieczeniom społecznym przy zastosowaniu art. 6 ust. 1 pkt 4 w zw. z art. 12 ust. 1 i art. 13 pkt 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2024 r., poz. 497, zwanej „ustawa emerytalną”).

Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną złożyło Stowarzyszenie [...]. w K. Zaskarżając wyrok w całości odwołujący się wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego i orzeczenie co do istoty sprawy przez uwzględnienie odwołania w całości przez stwierdzenie, że D. R. nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy zawartej ze Stowarzyszeniem [...]. w K. oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz skarżącego kosztów postępowania za obie instancje oraz kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa prawnego wg norm przepisanych. We wniosku ewentualnym skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Krakowie oraz zasądzenie od organu rentowego na rzecz skarżącego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

W podstawach skargi kasacyjnej skarżący zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 65 § 2 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c., art. 627 k.c., art. 83 ust. 1 pkt 1 i 3 w zw. z art. 38 ust. 1 oraz art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 9 ust. 1, art. 12 ust. 1, art. 13 pkt 2, art. 18 ust. 3, art. 20 ust. 1, art. 36 ust. 1, 2 i 4 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 66 ust. 1 pkt 1 lit. e i art. 81 ust. 1 i 6 ustawy z 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, art. 2 i 7 oraz art. art. 31 ust. 3 Konstytucji RP w zw. z art. 83 ust. 1 pkt 1 i 3 w zw. z art. 38 ust. 1, oraz art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 9 ust. 1, art. 12 ust. 1, art. 13 pkt 2, art. 18 ust. 3, art. 20 ust. 1, art. 36 ust. 1, 2 i 4 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych

oraz art. 66 ust. 1 pkt 1 lit. e i art. 81 ust. 1 i 6 ustawy z 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Jako uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał podstawy przyjęcia skargi do rozpoznania określone w art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c., twierdząc, że skarga jest oczywiście uzasadniona oraz, że występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne, jak również istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych wywołujących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów.

Oczywistą zasadność jako przesłankę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania strona skarżąca uzasadniła twierdzeniem, że zaskarżone orzeczenie narusza przepisy prawa materialnego, tj. art. 65 § 2 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c., art. 627 k.c., art. 734 k.c. w zw. z art. 750 k.c., art. 83 ust. 1 pkt 1 i 3 w zw. z art. 38 ust. 1 oraz art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 9 ust. 1, art. 12 ust. 1, art. 13 pkt 2, art. 18 ust. 3, art. 20 ust. 1, art. 36 ust. 1, 2 i 4 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 66 ust. 1 pkt 1 lit. e i art. 81 ust. 1 i 6 ustawy z 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz art. 2 i 7 oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Zdaniem skarżącego, wskazane naruszenia przepisów miały istotny wpływ na oddalenie apelacji przez Sąd drugiej instancji i bezpodstawne przyjęcie, że umowa zawarta między ubezpieczoną i płatnikiem składek stanowi umowę o świadczenie usług, do której, na podstawie art. 750 k.c., stosuje się odpowiednio przepisy o umowie zlecenia, co stało u podstaw nieuprawnionego uznania, że umowa ta stanowiła tytuł podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym oraz podstawę do określenia wysokości składek na te ubezpieczenia. Zdaniem skarżącego, w przedmiotowej sprawie zaskarżone orzeczenie w sposób oczywisty narusza również zasadę swobody zawierania umów wyrażoną w art. 353¹ k.c., zgodnie z którą strony mogą ułożyć stosunek prawny według swojego uznania. Skarżący wskazał, że umowa zawarta pomiędzy ubezpieczoną i płatnikiem spełnia wszystkie wymogi i cechy umowy o dzieło określone w art. 627 i nast. k.c., w żaden sposób nie naruszając właściwości takiej umowy oraz zasad współżycia społecznego.

Uzasadniając twierdzenie, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, skarżący wskazał na granice stosowania art. 83 ust. 1 pkt 1 i 3 ustawy z 13

października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w kontekście oceny stosunku zobowiązaniowego łączącego strony umowy cywilnoprawnej nawiązanego zgodnie z zasadą swobody umów wyrażoną w art. 353¹ k.c. w zw. z art. 7 w zw. z art. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. W tym kontekście skarżący poddał w wątpliwość przyznanie organowi rentowemu, na podstawie przepisów ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, prawa do weryfikacji i ingerencji w treść stosunków cywilnoprawnych stron, zawartych zgodnie z zasadą swobody umów, wyrażoną w art. 353¹ k.c., które następnie mogą stanowić tytuł do podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym oraz podstawę określenia wysokości składek. Skarżący za uzasadnione w tej kwestii uznał zadanie pytania czy przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych dają organowi rentowemu uprawnienie do dokonywania oceny prawnej charakteru zawieranych umów cywilnoprawnych oraz dokonywania oceny i zmiany kwalifikacji umów cywilnoprawnych zawieranych przez strony i czy nie dochodzi w ten sposób do rażącego naruszenia podstawowych zasad konstytucyjnych, w tym art. 7 oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Skarżący poddał także w wątpliwość uprawnienie organu rentowego do stosowania przepisów Kodeksu cywilnego w zakresie oceny czynności prawnych, o których stanowią art. 58 § 1 k.c. oraz art. 65 § 2 k.c.

W ocenie skarżącego istnieje także potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, tj. art. 68 ust. 1 pkt 1 lit. a i c w związku z art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 12 ust. 1, art. 13 pkt 2, art. 18 ust. 1 i ust. 3, art. 41 ust. 12 i ust. 13, art. 86 ust. 2 pkt 1 i pkt 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Skarżący wyraził wątpliwość co do takiej interpretacji wskazanych przepisów, która stanowi dla organu rentowego podstawę do zmiany kwalifikacji umowy o dzieło na umowę zlecenia czy świadczenie usług wbrew woli stron umowy i tym samym podstawę do ingerencji w treść umów stron, zawartych zgodnie z ich wolą. W przepisach tych, w ocenie skarżącego brak jest odesłań do stosowania przez organ rentowy przepisów Kodeksu cywilnego i ustalonych w nim konstrukcji nieważności czynności prawnych, a więc nie ma on uprawnień do zmiany kwalifikacji umowy o dzieło na inną umowę wbrew woli stron, w zgodzie z Konstytucją RP. Ponadto w ocenie skarżącego wyjaśnienia wymaga,

czy ZUS jest uprawniony do stosowania przepisów Kodeksu cywilnego w zakresie, w którym nie został do tego ustawowo umocowany, a zatem czy ma kompetencje do unieważnienia zawartej między stronami umowy i w jej miejsce wykreowania umowy innego typu, o innych konsekwencjach w zakresie prawa ubezpieczeń społecznych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o wydanie postanowienia odmawiającego przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie oddalenie skargi kasacyjnej i w każdym przypadku zasądzenie od skarżącego na rzecz organu rentowego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna odwołującego się Stowarzyszenia [...] w Polsce Oddziału Okręgowego w K., nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia. Nie przysługuje od każdego orzeczenia sądu drugiej instancji, które nie satysfakcjonuje strony. Przyjęcie skargi kasacyjnej do merytorycznego rozpoznania musi być uzasadnione istotnym interesem publicznym, w szczególności potrzebą dokonania wykładni przepisów, które jeszcze nie zostały poddane sądowej interpretacji albo wywołują poważne wątpliwości, rozstrzygnięciem istotnych zagadnień prawnych, zwłaszcza o charakterze precedensowym, dotychczas nierozważanych przez Sąd Najwyższy, wreszcie wyeliminowaniem orzeczeń oczywiście i rażąco wadliwych. Skuteczne wniesienie skargi kasacyjnej doznaje istotnych ograniczeń, które pozwalają Sądowi Najwyższemu na wstępną selekcję spraw, które poddawane są merytorycznemu rozpoznaniu. Ustawodawca uznaje za doniosłe zadania Sądu Najwyższego związane przede wszystkim z doskonaleniem wykładni prawa i jego stosowania, ujednolicaniem orzecznictwa, rozwojem jurysprudencji, a w dalszej kolejności zadania polegające na eliminacji w dostępnych granicach orzeczeń nie zasługujących na ochronę, ze względu na oczywiste naruszenie prawa lub wydanie w warunkach nieważności.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁴ § 2 k.p.c.) powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z przesłanek wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie (sporządzone odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) powinno przedstawiać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba merytorycznego rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do podnoszonej przez skarżącego kwestii zagadnienia prawnego przypomnieć należy, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że mamy z nim do czynienia przede wszystkim w sytuacji, gdy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub gdy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie. Po drugie, musi to być zagadnienie dotyczące wykładni przepisów prawa, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia konkretnej sprawy, w której wniesiona została skarga, lecz także innych podobnych spraw. Po trzecie, skarżący powinien sformułować problem prawny, określić przepisy prawa, które go konstruują, oraz przedstawić argumenty, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Po czwarte, skarżący powinien przeprowadzić stosowny wywód prawny, zbieżny z uzasadnieniem pytania prawnego, o którym mowa w art. 390 k.p.c., tak by uchwycić istotę i wagę formułowanego problemu. Dopiero łączne spełnienie tych warunków otwiera drogę do stwierdzenia, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 10 września 2014 r., I CSK 729/13, LEX nr 1532950; z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, LEX nr 1622307; z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571; z 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13, LEX nr 1375467; z 26 stycznia 2012 r., I PK 124/11, LEX nr 1215465; z 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z 19 marca 2012 r., II PK 293/11, LEX nr 1214577; z 24 lutego 2005 r., III PK 6/05, LEX nr 513003).

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania należy zauważyć, że kwestie poruszone przez skarżącego w sformułowanych przez niego pytaniach zostały dostatecznie rozstrzygnięte przez Sąd Najwyższy i nie stanowią żadnego novum. Przykładowo w postanowieniu z 10 sierpnia 2022 r. (I USK 481/21, LEX nr 3482564) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który stwierdza podleganie ubezpieczeniom społecznym, może - bez względu na nazwę umowy i jej postanowienia wskazujące na charakter stosunku prawnego, którym strony zamierzały się poddać - ustalić rzeczywisty jego charakter i istniejący tytuł ubezpieczenia. Ustalenie, że między stronami umowy o dzieło zachodzą stosunki polegające na wykonywaniu za wynagrodzeniem usług odpowiadających umowom nazwanym, zdefiniowanym w art. 734 i art. 758 k.c. lub właściwych umowom, do których - stosownie do art. 750 k.c. - stosuje się przepisy o zleceniu, nakazuje wydanie decyzji na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 1 i 3 z zastosowaniem art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 13 pkt 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Ocena umowy z punktu widzenia art. 353¹ k.c. wymaga więc skutecznego zaprzeczenia przez organ ubezpieczeń społecznych, że układając swą relację w formie umowy o dzieło, strony ustaliły ją w sposób nieodpowiadający właściwości tego stosunku prawnego, i wykazania, że łączył je inny stosunek prawny.

Zaznaczyć należy, że na gruncie przedmiotowej sprawy organ rentowy skutecznie wykazał (co zostało następnie zweryfikowane w dwuinstancyjnym postępowaniu sądowym), że ubezpieczony i płatnik wykonywali umowę zlecenia, a nie umowę o dzieło. Nie przeczy temu okoliczność, że zgodną wolą stron mogło być zawarcie umowy o dzieło, niemniej jednak sam sposób realizacji warunków i postanowień umownych nie wykazywał cech wyznaczonych przez przepisy regulujące ten typ stosunku zobowiązaniowego. W judykaturze priorytetowe znaczenie dla kwalifikacji danego stosunku zobowiązaniowego, jako tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym, ma sposób realizacji wykonywania postanowień umownych oraz rzeczywisty zakres czynności realizowanych na podstawie umowy. W postępowaniu sądowym, w którym sporna jest kwalifikacja danej umowy, z punktu widzenia oceny czy stanowi ona tytuł do podlegania ubezpieczeniom społecznym, priorytetowe znaczenie ma sposób wykonywania umowy, zaś zgodny zamiar stron i cel umowy, wyrażony w przybranej przez strony

nazwie, ma drugorzędne znaczenie (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 21 lutego 2019 r., II UK 589/17, OSNP 2019 nr 11, poz. 134; z 22 listopada 2018 r., II UK 362/17, LEX nr 2580537; z 14 września 2016 r., II UK 342/15, LEX nr 2141226; z 11 sierpnia 2016 r., II UK 361/15, LEX nr 2169490; z 28 czerwca 2016 r., II UK 288/15, LEX nr 2107096).

Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie wielokrotnie potwierdzał kompetencje organu rentowego do badania ważności umów cywilnoprawnych, na podstawie których świadczona jest praca, dla potrzeb oceny powstania tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym (wyrok Sądu Najwyższego z 26 marca 2013 r., II UK 201/12, LEX nr 1341964). Oznacza to, że organ rentowy, który stwierdza podleganie ubezpieczeniom społecznym, może - bez względu na nazwę umowy i treść jej postanowień, którym strony zamierzały się poddać - ustalić rzeczywisty charakter stosunku prawnego łączącego strony i w konsekwencji zaistniały - z mocy prawa - tytuł ubezpieczenia. Badanie to dokonywane jest z perspektywy publicznoprawnego obowiązku organu rentowego, stwierdzania i ustalania obowiązku ubezpieczeń społecznych (art. 68 ust. 1a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Wykonawcy umów o dzieło nie są objęci obowiązkiem podlegania ubezpieczeniom społecznym, wobec czego kluczowym jest ustalenie, czy między stronami takiej umowy zachodzą stosunki odpowiadające definicji umowy o dzieło czy też wykonywanie umowy odbywa się w sposób odpowiadający umowom zdefiniowanym w art. 734 i art. 750 k.c. W takim przypadku organ rentowy - na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 1 i 3 ustawy systemowej – jest uprawniony do wydania stosownej decyzji.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który stwierdza podleganie ubezpieczeniom społecznym, może - bez względu na nazwę umowy i jej postanowienia, wskazujące na charakter stosunku prawnego, którym strony zamierzały się poddać - ustalić rzeczywisty jego charakter i istniejący tytuł ubezpieczenia. Ustalenie, że między stronami umowy o dzieło zachodzą stosunki polegające na wykonywaniu za wynagrodzeniem usług odpowiadających umowom nazwanym, zdefiniowanym w art. 734 i 750 k.c., do których stosuje się przepisy o zleceniu, nakazuje wydanie decyzji na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 1 i 3 z zastosowaniem art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 13 pkt 2 ustawy systemowej. Ocena umowy z

punktu widzenia art. 353¹ k.c. wymaga więc skutecznego zaprzeczenia przez organ ubezpieczeń społecznych, że układając swą relację w formie umowy o dzieło, strony ustaliły ją w sposób odpowiadający właściwości tego stosunku prawnego, i wykazania, że łączył je inny stosunek prawny (wyrok Sądu Najwyższego z 10 lipca 2014 r., II UK 454/13, LEX nr 1495840).

Sąd Najwyższy dopuszcza możliwość weryfikacji poszczególnych postanowień umownych, mających znaczenie dla stosunku ubezpieczeniowego, za pomocą przesłanek ważności czynności prawnych określonych w art. 58 k.c. (wyrok Sądu Najwyższego z 11 maja 2017 r., II UK 211/16, LEX nr 2294402). Oceny stanowiska nie zmienia w zasadzie blankietowe odwołanie do Konstytucji RP, bowiem skoro wykreowana przez strony umowa nie zawiera istotnych cech danego kontraktu, to nie jest zasadne następcze poszukiwanie w ustawie zasadniczej wartości i ochrony praw podmiotu, który mógł i powinien chronić ryzyka socjalne osób wykonujących pracę na podstawie umów cywilnoprawnych.

Wzorzec kontroli konstytucyjnej (art. 2 Konstytucji RP) był także przedmiotem szeregu wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego. Podkreślono w nich, że zasada zaufania jednostki do państwa i stanowionego przez nie prawa stanowi kanon poprawnej legislacji, jednoznaczności prawa. Wymóg jasności oznacza nakaz tworzenia przepisów klarownych i zrozumiałych dla ich adresatów, którzy od racjonalnego ustawodawcy oczekiwać mogą stanowienia norm prawnych niebudzących wątpliwości co do treści nakładanych obowiązków i przyznawanych praw (wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 11 stycznia 2000 r., K 7/99, OTK - ZU 2000 nr 1, poz. 2; z dnia 21 marca 2001 r., K 24/00, OTK - ZU 2001 nr 3, poz. 51; z dnia 16 kwietnia 2002 r., SK 23/01, OTK – A 2002 nr 3, poz. 26).

Nie ulega wątpliwości, że zasada zaufania jednostki do państwa i stanowionego przez nie prawa jest jedną z podstawowych reguł wynikających z konstytucyjnej klauzuli państwa prawnego (wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 20 grudnia 1999 r., K 4/99, OTK - ZU 1999 nr 7, poz. 165; z 14 czerwca 2000 r., P 3/00, OTK – ZU 2000 nr 5, poz. 138), będąc równocześnie podstawą obowiązywania szeregu innych zasad konstytucyjnych. Jednym z jej celów jest gwarancja, aby prawo nie było pułapką dla obywatela i by mógł on układać swoje sprawy w zaufaniu, że nie naraża się na prawne skutki, których nie mógł

przewidzieć w momencie podejmowania decyzji i działań oraz w przekonaniu, że jego działania podejmowane zgodnie z obowiązującym prawem będą także w przyszłości uznawane przez porządek prawny (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 lutego 2001 r., K 27/00, OTK – ZU 2001, nr 2 poz. 29). Jednocześnie w orzecznictwie Trybunału zwrócono uwagę na fakt, że bezpieczeństwo prawne jednostki może pozostawać w kolizji z innymi wartościami (wyrok z 14 czerwca 2000 r., P 3/00, OTK 2000 nr 5, poz. 138).

Stosunek ubezpieczenia społecznego nie jest samoistny, wyprzedza go określona aktywność zarobkowa. Jeżeli ma ona być oceniona przez pryzmat właściwych przepisów, w omawianym przypadku ustawy systemowej i Kodeksu cywilnego, to *prima facie* krzyżują się dwie funkcje. Jedna związana z wolnością gospodarczą (art. 20 Konstytucji RP), druga z prawem do zabezpieczenia społecznego (art. 67 Konstytucji RP). Podmiot prowadzący działalność gospodarczą, zatrudniający (w szerokim rozumieniu tego pojęcia) wykonujących pracę, może podejmować wszelkie inicjatywy gospodarcze mające na celu rozwój własnego przedsięwzięcia. Jednak ich realizacja nie może odbywać się kosztem prawa do zabezpieczenia społecznego osób zatrudnianych. Płatnik nie może bowiem w dowolny sposób kształtować treści obowiązujących pojęć prawnych, czy nadawać im ekstraordynaryjnego znaczenia, prowadząc tym samym do uniknięcia ciężarów związanych z podleganiem zatrudnianych osób ubezpieczeniom społecznym.

Dalej należy zważyć, że oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na twierdzeniu o istnieniu potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo, że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 23 maja 2018 r., I CSK 31/18, LEX nr 2508113; z 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 424365). Powołanie się na tę przyczynę kasacyjną zakłada więc nie tylko wskazanie przepisu prawa i stwierdzenie, że - w ocenie skarżącego - wywołuje on

wątpliwości. Konieczne jest również wykazanie, że wątpliwości te mają rzeczywisty i poważny charakter, wyjaśnienie na czym one polegają, ich uzasadnienie, a także wskazanie rozbieżnych wariantów interpretacyjnych, z odwołaniem się do dotychczasowych poglądów orzecznictwa i dostępnego piśmiennictwa (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 571/17, LEX nr 2497706), a w szczególności przytoczenie i poddanie analizie rozbieżnych orzeczeń sądów w celu wykazania, że rozbieżności te mają swoje źródło w różnej wykładni przepisu, bądź też przedstawienia argumentów wskazujących, że wykładnia przeprowadzona przez sąd drugiej instancji sprzeczna jest z jednolitym stanowiskiem doktryny lub orzecznictwa Sądu Najwyższego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 24 kwietnia 2018 r., III UK 123/17, LEX nr 2496319).

Wypada również dodać, że podobnie jak w przypadku gdy podstawą wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest występujące w sprawie zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), omawiana przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. nie zachodzi, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii danego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a jednocześnie brak okoliczności uzasadniających zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z 19 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578; z 10 kwietnia 2018 r., I CSK 733/17, LEX nr 2495968; z 10 kwietnia 2018 r., II PK 143/17, LEX nr 2525398; z 19 kwietnia 2018 r., I CSK 709/17, LEX nr 2486162; z 23 maja 2018 r., I CSK 33/18, LEX nr 2508114).

Wskazując na powyższe zauważyć należy, że nie ma potrzeby wykładni powołanych przez skarżącego, we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania, przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych z uwagi na istniejącą w tym zakresie jednolitą i ugruntowaną linię orzecniczą. Oceny tej nie zmieniają jednostkowe wyroki sądów powszechnych, w tym przywołane w skardze orzeczenia Sądu Okręgowego w Częstochowie (IV U 1577/15 i IV U 1584/15).

Z kolei odnosząc się do przesłanki oczywistej zasadności skargi kasacyjnej, należy przypomnieć, że ujęta w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. przesłanka istnieje wtedy, gdy zasadność podniesionych w niej zarzutów wynika *prima facie*, bez głębszej

analizy prawnej. Dotyczy to więc jedynie uchybień przepisom prawa materialnego albo procesowego, zarzucanych sądowi drugiej instancji, o charakterze elementarnym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 6 listopada 2015 r., IV CSK 263/15, LEX nr 1940571). Chodzi zatem o taką sytuację, gdy nie tylko zgłoszony zarzut jest słuszny, lecz także stwierdzona nieprawidłowość jest tego rodzaju, że powoduje jaskrawą wadliwość zaskarżonego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 13 kwietnia 2016 r., V CSK 622/15, LEX nr 2057365). Dla stwierdzenia, że w sprawie wystąpiła tak rozumiana przesłanka, skarżący powinien wskazać konkretne, naruszone przez sąd przepisy, a także powinien przytoczyć odpowiednie argumenty wyjaśniające, dlaczego te przepisy zostały, jego zdaniem, naruszone w oczywisty, rażący sposób (postanowienie Sądu Najwyższego z 29 maja 2018 r., I CSK 42/18, LEX nr 2508120).

Skarga kasacyjna nie zawiera argumentów świadczących o tak rozumianej oczywistej zasadności. Całość argumentacji skarżącego przedstawiona we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania *de facto* jest wymierzona w dokonaną przez Sądy *meriti* ocenę dowodów i poczynione na tej podstawie ustalenia faktyczne. Skarżący jedynie odmiennie niż oceniły to sądy obu instancji orzekające w sprawie twierdzi, że zawarta przez strony umowa odpowiada treści umowy o dzieło. Nie prowadzi to do przyjęcia istnienia przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., zwłaszcza gdy zaskarżony wyrok odpowiada prawu, gdyż stanowi przykład poprawnej subsumcji stanu faktycznego do zastosowanych norm prawa materialnego.

Z uwagi na powyższe, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i § 3 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. w związku z art. 108 § 1 k.p.c. w kwocie wynikającej z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2023 r., poz. 1935).

[a.ł.]

